

742

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 742.

קונטרס המזכיר

סופר ומונה

מזכרות ומערכות ספרים וקונטרסים בענין שמות עיירות ונהרות
אנשים ונשים בסדר הגמ.

אספתי וערכתי עפ"י א"ב בעזר אוצר הספרים אשר הנן אתי אלהים לחועלת
דורשי שמות, ודוספתי עליו לקושי שמות והעתקות מכ"י

אני

אהרן יעללינג

נין ונכד להרב הגאון צבי הירש ברודא זצ"ל מחבר ארץ צבי
ותואמי צביה על ש"ע אה"ע.

הוצאה שניה בהוספה מרובה

ווינא, תרנ"ג

WIEN, 1893.

Ch. D. Lippe's Buchhandlung

II., Praterstrasse 13.

Druck von Moritz Knöpfmacher, Wien.

מערכת המזכרות והמערכות הספרים והקונטרסים.

[ואת לדעת כי כל מקום שתמונת הספר אינה נרשמת היא בדמות 2 או פֶּאָלִיאָ.]

(1) אנרות בענין שמות אנשים מאת אהרן בן וואָלף מהאללי ורוד טעאָדאָר, במ"ע המאסף שנת תק"ן מרף רכ"א עד רף רכ"ד ומרף רע"ט עד רף רפ"ד⁸⁰.

(2) בארות המים שו"ת לר' יצחק ב"ר אליהו ק' שאנני. שאלוניקי תקט"ו, יש בו קונטרס שמות הנשים מרף ר"ו ע"ב עד רף רי"א ע"ד. ור' חיים פאלאנ'י מביא נ"ב ס' שמות הנטיין לאותו המחבר בס' חיים ושלום ח"ב רף קכ"ב ע"ד.

(3) בית יוסף על טור אה"ע להרב הגדול ר' יוסף קארו סימן קכ"ח וקכ"ט, נדפס כמה פעמים.

(4) בית שמואל⁽¹⁾ לר' שמואל בן ר' פייבש אב"ד דפיוורא על שלחן ערוך אבן העזר, סוף סימן קכ"ט, סדר שמות אנשים ונשים מלוקט מן ס' שמות לר' שמחה [מספר 62] ומן סדר הנט של ר' מיכל רבי יוזפיש [מספר 5] ומן ס' נחלת שבעה [מספר 54] ומן כ"י בעל טורי זהב [מספר 27]. מהדורא א' דיהרנפורט תמ"ט, ומהדורא ב'⁽²⁾ פיוורא תנ"ד ונדפס אה"כ כמה פעמים עם ש"ע אה"ע.

(5) ברכת המים הוא הכור ובאור ארוך על ענין סדר הנט ושמות האנשים ונשים להרב מיכל ר' יוזפס. ויין תרכ"ב.

(6) גט מקושר לר' אריה לייב צונץ אבד"ק פלאצק נכלל בו קונטרס השמות מבית שמואל עם תוספות מרובה מהמחבר. ווארשא תקע"ב.

(1) מאו הרפ"ס הבית שמואל ספרו עד עתה נשתנו סדרי בראשית מחמת חילוק ארצות ושרבוב לשונות. (ר' אפרים ולמן מרנליות בהקדמת ספרו טיב נטין, ואלקווא תקפ"ג).

(2) בית שמואל מהדורא קמא אין להשגיח בו כי הרב המחבר עצמו הוסיף וגרע ושניה במהדורא בתרא. (שם הגדולים ערך בית שמואל).

- (7) גם מקושר לר' יונה נבון. ליורנו תקמ"ה.
(8) גם מקושר לר' משה בולה. קושטנדינה תקכ"ו.
(9) גם פשוט לר' משה ן' הביב, נכלל בו סדר הגט ושמות הגטין.
אורטא קייואי סמוך לקושט' תע"ט.
(10) גנזי חיים להרב הגדול ר' חיים פאלאג'י ז"ל רב באומיר³
דינים הלכות וכללים על סדר א"ב, יש בו מזכרת הגטין מירח אלול התקצ"ו
עד ירח אלול תר"ל קמ"ו סימנים מדף כ"א ע"א עד דף ס' ע"ד. אומיר בדפוס
של אהרן יהושע די שינורה תרל"א.
(11) דברי חיים, מסודר על דיני גטין בשמות אנשים ונשים [מאת הרב
ר' חיים הלברשטאם ז"ל]. זאלקווא תרכ"ד.
(12) דין השמות עפי"א לר' אריה יהודה לייב אב"ד דקראקא
וברסק דליטא בסוף שו"ת שאנת אריה וקול שחל מדף כ"ז סוף ע"א עד דף
ל"ב ע"ד. נייאי וויט תקצ"ו⁴⁰. שאלוניקי תקי"ו.
(13) דיני השמות בסוף משנה תורה להרמב"ם חלקג' דפוס ברדישוב.
(14) דרכי משה למהר"מ איסרלס על טור אה"ע⁴ סי' קכ"ה
וקכ"ט. נדפס כמה פעמים.
(15) הגהות או המפה למהר"מ איסרלס על שלחן ערוך אבן
העזר לר' יוסף קארו סי' קכ"ה וקכ"ט. נדפס כמה פעמים.
(16) הוראה דבית דין. קונטרס מזכרת הגטין אשר נמצא ביד הסופר
המשרת כתי דינים של עה"ק ירושלים עם קצת הערות מאת ר' משה
פארו. אומיר בדפוס ן' ציון בנימין רודיטי תרל"ב⁸⁰, ז"ע דפין ושער הספר.
(17) הלכות קמנות שו"ת לר' יעקב האניו, עיין מערכת השמות.
(18) הערות על קצת שמות מאת ר' אברהם מענדל מאהר, במ"ע ירושלים
חוברת א' מצד 55 ואילך. זאלקווא תר"ד⁸⁰.
(19) זכות אבות, שו"ת לר' אברהם קורייאט, מן דף נ"ד ע"א
עד אמצע דף נ"ז ע"ב מערכת השמות והכנויים אשר נמצא אצלו מכ"י מז"ה אשר
העתיק מכ"י הרב יעב"ץ עפי"א א"ב והוסף משלו שמות נהרי נחלי המדינות של
בני מערכה והם מכ"י אביו ר' יהודה קורייאט. פיסא תקע"ב.
(20) זכות משה לר' משה בולה, טיב גטין. שאלוניקי תקע"ה.

³ הרב הגדול הזה נכד של הרב הגדול ר' יוסף רפאל חזן ז"ל [היר"ח] בעל
חקרי לב היה רב בק"ק אומיר וחבר ספרים הרבה הנדפסים.
⁴ דרכי משה על אה"ע לא נדפס רק הקיצור על הטורים והשמיטו מהם
מה שהובא בכ"י, ובאמת הדרכי משה בשלימותו הוא תועלת גדול למעיין וע"י
הקיצור לפעמים אי אפשר להבין הכונה היטב וגם לפעמים הציבו ציונים שלא במקומם.
(ר' אפרים זלמן מרגליות מובא בשם הגדולים החדש ערך דרכי משה).

- (21) זכרונות הגמין להדיין ר' אברהם אשכנזי, מוכא בספר גנוי חיים לר' חיים פאלאני דף ל"ד ע"א.
- (22) זכרון משה מוכא בס' שמות לר' שמחה הכהן, ובס' יד אהרן לר' אהרן אלפאנדארי.
- (23) חרושי אנשי שם לר' שלמה קלוגר ז"ל. לפס"א תר"ך 40. בסוף הספר מפתחות על שמות אנשים ונשים.
- (24) חיים ושלוה, שו"ת על אה"ע להרב ר' חיים פאלאני ז"ל, ח"ב, שמות הערים מדה ק"י ע"ב עד דף ק"יב ע"א, שמות האנשים מדה ק"יב ע"ב עד דף ק"ט ע"ג, שמות הנשים מדה ק"ט ע"ד עד דף קכ"ה ע"ב. אומיר תרל"ב.
- (25) חלקת מחוקק לר' משה בן ר' יצחק יהודה אב"ד דבריסק דלישא על ש"ע אבן העזר סי' קכ"ח וקכ"ט. נדפס ראשונה קראקא ת"ל ואח"כ כמה פעמים עם ש"ע אה"ע.
- (26) מזור אה"ע לר' יעקב בן הרא"ש, סי' קכ"ח וקכ"ט. נדפס כמה פעמים.
- (27) מזורי זהב לר' דוד הלוי על שלחן ערוך אה"ע סי' קכ"ח וקכ"ט. נדפס ראשונה זאלקווא תקי"ד ואח"כ כמה פעמים.
- (28) טיב גמין ויד אפרים לר' אפרים זלמן מרגליות על סדר שמות הנטין שסדר בעל המחבר בית שמואל. זאלקווא תקפ"ג. עם הגהות והערות הרב ר' יוסף שאול הלוי נאטהאנוואך ז"ל, לבוב תרי"ט.
- (29) טיב שמות גמין לר' דוב בער מויצ' בק' קראלעוויץ בעל ס' מאיר עיני סופרים. ווילנא תרל"ג. 80. הספר הזה כולל סדר שמות נטין להרב המחבר בית שמואל וקיצור מס' טיב נטין לר' או"מ ומס' עזרת נשים וברכת המים וחרושי אנשי שם להרב ר' שלמה קלוגר ז"ל ומקונטרס השמות לבעל פתחי תשובה ומכמה שו"ת וגם לקושי שמות שבסוף ספר טיב נטין ולקושי משו"ת דברי חיים משו"ת צמח צדק מהנאון החסיד ר' מענדל ז"ל מלובאוויטץ.
- (30) יאיר נתיב לר' אברהם הלוי בעל שו"ת גנת ורדים, סדר הנט. קושט' תע"ח 40.
- (31) יד אהרן להרב הגדול ר' אהרן אלפאנדארי חלק ב' מטור אבן העזר, שמות העיירות מדה ק"ב ע"ג עד דף ק"ג ע"ג, שמות האנשים מדה ק"ג ע"ד עד דף ק"ה ע"ב, שמות הנשים מדה ק"ה ע"ב עד דף ק"ג ע"ג. אומיר תקכ"ב. [ספר ע"ד כנסת הגדולה יקר מאד בענין השמות].
- (32) ים של שלמה לר' שלמה לוריא על מסכת גמין ודיני נטין ושמות אנשים ונשים ומקומות. בפרק ד' נוסח כל השמות בין בלה"ק בין בלשון לע"ז עפ"י א"ב. ברלין תקכ"א. פראג תקע"ב. שטעמין תרכ"א.
- (33) ירך אברהם שו"ת לר' חיים אברהם אישטרושא. שאלוניקי תקע"ה. בח"ב יש קונטרס שמות הנטין.

84) כנסת הגדולה להרב הגדול ר' חיים בנבנשת, טור
אבן העזר סי' קכ"ח וקכ"ט. אומיר תצ"א. לבוב תרכ"א.

85) כרם שלמה על אה"ע לר' שלמה האס, דף כ"ט ע"א. פרעסבורג
תר"ו 40.

86) כתיבת השמות למהר"ם איסרלס שמצא ולקט מסדר הנט
וסדר אותם עפ"י א"ב וכתב אצלו מדברי שאר המחברים, בדרכי משה על טור
אה"ע סוף סי' קכ"ט או בסוף הספר. ועיין ערך דרכי משה.

87) לבוש הבוין וארגמן לר' מרדכי יפה בעל הלבוש, טור
אה"ע סי' קכ"ט, דיני קצת שמות הנטין. לובלין שי"ג. קראקא שני"ה. וויניציאה
ש"פ. פראג שפ"ד.

88) לחם שלמה לר' שלמה בולה, נכלל בו קונטרס ספר תרוכין.
שאלוניקי תקנ"ה.

89) לקוטי שמות עיירות ונהרות העתק מכתבי הרב בעל דמשק אליעזר
[הוא ר' אליעזר בן ר' שמואל אור' אליעזר איש כנז], בספר טיב
נטין לר' אפרים זלמן מרגליות. [בוה הספר השתמש ג"כ ר' שמחה הכהן בס'
שמות שלו].

40) מגן אברהם לר' אברהם מוטל בעניני נטין, מובא בספר
כנסת הגדולה ובספר יד אהרן לר' אהרן אלפאנדארי בכמה מקומות.

41) מזבח אדמה לר' רפאל מיוחס. שאלוניקי תקל"ז.

42) מזכרת הגטין לר' חיים מודעי, מובא בספר גנוי חיים [מספר 10]
לר' חיים פאלאג'י ז"ל דף כ"ד ע"א ל"א ע"ב ובשאר מקומות.

43) מזכרת הגטין אשר נתנו כביד הגדול של הרב ר' יוסף רפאל
חזן הנקרא היר"ה ז"ל בעל הקרי לב, מובא בספר גנוי חיים לנכדו ר' חיים
פאלאג'י דף כ"ה ע"ב.

44) מזכרת הגטין של הרב מהר"י להמי, נדפס בספר רב
דגן הג"ל מרף ע"ג ע"ד עד דף ע"ה ע"ג ע"ג סימנים.

45) מזכרת הגטין לר' משה בנבנשת רב בקושט' בעל שו"ת
פני משה, מובא בספר יד אהרן לר' אהרן אלפאנדארי ק"ה ע"א ובשאר מקומות.

46) מזכרת הגטין של הסופר ספרא רבה ויקרא בישראל מעי החר"ש
טריביש ולה"ה מהגטין שנכתבו על ידו לפני הרבנים האיטנים מוסדי ארץ
זלה"ה, משנת התיק עד שנת התקל"ה. נדפס בספר רב דגן הג"ל מרף ג"ה
ע"ד עד דף ס"א ע"א.

47) מזכרת הגטין להרב ר' שלמה חכים, מובא בספר חיים ושלוש
לר' חיים פאלאג'י ח"ב דף ק"ב ע"ג ובכמה דוכתי.

48) מזכרת שמות הגמין לר' אליעזר דיטולידו [רב בקושט'
ושקיל וטרי עם הרב ר' אברהם פריץ בעל אבני שהם. שאלוניקי תר"ח] בעל ספר
משנת ר' אליעזר, נדפס בספר רב דגן שו"ת על ארבעה טורים לר' יצחק הלוי
מדף ע"ה ע"ג עד דף ע"ו ע"ב, י"ד סימנים. שאלוניקי בדפוס החדש של סעדיה
הלוי תרכ"ב.

49) מזכרת שמות הגמין אשר נמצא מטהרת יד הקדוש הרב הגדול
כמהר"י דאנון ולה"ה מהגמין אשר נתנו בבית דינו של שם רבה, נדפס
בס' רב דגן הנ"ל מדף ס"א ע"א עד דף ע"ג ע"ד כולל תקי"ב סימנים.

50) מזכרת שמות הגמין של הרב מהר"י הלוי ולה"ה, נדפס בס'
רב דגן הנ"ל מדף ע"ו ע"ב עד דף פ"ו ע"ד, שמות האנשים עפ"י א"ב רס"ו
סימנים, ושמות הנשים עפ"י א"ב קי"ט סימנים.

51) מי שלוח קונטרס בשמות הגמין לר' חיים בנכנשת בעל כנסת
הגדולה, מובא כמה פעמים בספרי ר' חיים פאלאג'י ז"ל.

52) מכתב מאליהו לר' אליהו אלפאנדארי על הלכות גמין,
יש בו קונטרס שמות הגמין ב' דפין. קושט' תפ"ג.

53) מערכת השמות מקונטרס אחד כתוב מכ"י של הרב כמה"ר אהרן
ן' חיים אשר בו מעיד שנעתקו ובאו לידו מסופר מובהק ומעתיק האמת כמה
שהוא לפי סברת מר זקנו הרב המופלא כמה"ר אהרן ן' חיים ז"ל
[בעל קרבן אהרן על תורת כהנים] ובית דינו, ואחריהם יסעו שמות שמצאתי
בקונטרס מהריק"ש. בסוף שו"ת הלכות קטנות לר' יעקב האנוו מדף ס"ט ע"א
עד דף ע"א ע"ב. וויניציאה תקס"ד.

54) נחלת שבעה לר' שמואל בן ר' דוד הלוי, שמות גמין
עפ"י א"ב מדף קל"ב ע"ד עד דף קמ"א ע"א. אמסטרדם תכ"ו⁵ 40. עם מהדורא
בתרא [הנדפסה ראשונה פד"מ תמ"א 40]. פיורדא תפ"ד 40. קאָנינסבערג תרי"ט 80.

55) סדר גמין לר' יעקב מרגליות, מובא בהקדמת טיב גמין
[מספר 28] לנכדו ר' אפרים זלמן מרגליות.

56) סדר הגמין לר' יהודה מינק, דיני שמות בסוף שו"ת של
המחבר. וויניציאה שי"ג 40. פיורדא תקכ"ו 40.

57) סדר הגמין דמתוור רומאניא, מובא בכנסת הגדולה לר' חיים בנכנשת
על טור אה"ע סי' קכ"ט ובגנוו חיים לר' חיים פאלאג'י ז"ל דף ל' ע"ד.

58) סדר הגמין לר' רפאל אשכנזי כ"י, מובא בספר גנוו חיים
לר' חיים פאלאג'י דף כ"ד ע"א ל"א ע"ב ובשאר מקומות.

⁶ הפרט הוא משיח בין דוד כ"א, רמו על מכות שבתי צבי. עיין רשימת
ספרי ירירי המנוח ר' אליעזר ראָוענטהאל ז"ל צד 260 וספר עיר הצדק תולדות רבני
עיר קראקא מאת החכם ר' יחיאל מתתיהו צונץ הערה 66.

59) ספר גמין מהרב מוהר"ר שעפטל בכ"י ממש אשר העתיק סדר שמות של הגאון מהרש"ל שהיה אז בכ"י היה כתבו ומניהו ומוסיף והולך תוספות שמות חדשים שלא נקבו בסדר מהרש"ל ונכדו מהר"מ חריף האב"ד דק"ק לבוב העתיק על כל דף הנהות הגאון מוהר"ר שלומי צא תלמיד מהרש"ל ומספר ד"מ וזכרון משה [מספר 22] וסדר שמות גמין של מחותנו זקנו הגאון המפורסם מוה"א אברהם שרענצלס בעהמ"ה שו"ת איתן האזרחי אשר נדפס זה לא כביר [אוסטריה תקנ"ו] והגאון מהר"מ חריף ז"ל צבי ומוסיף מדיליה בגליון הספר כמה דברים מחדשים וגם כמה תשובות בעסק שמות גמין. הקדמת ספר טיב גמין לר' אפרים זלמן מרגליות. [מספר 28].

60) ספר שמות לר' יהושע בנבנשת בעל שדה יהושע על הירוש' אחי הרב בעל כנסת הגדולה, מובא בס' יד אהרן לר' אהרן אלפאנדארי דף ק"ה ע"א וע"ב. ולפי רשימת הספרים של החכם פירסט חכר גי"כ סדר הגט הנדפס בקושט' תע"ד 8⁰.

61) ספר שמות להרב מהר"ש ויטל מובא בס' יד אהרן לר' אהרן אלפאנדארי ערך אבו סעד ובשאר מקומות.

62) ספר שמות והוא חבור שמות אנשים ונשים שמות הקדש ורומניא וספרד ואשכנז ושאר לשונות הגוים וקצת שמות עיירות ונהרות מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו אשר לקט וחבר הרב מוה"ר שמה בב"ר גרשון הכהן. ויניציאה תי"ו 4⁰. שער והקדמות הם' י"דפין, גוף הספר קי"ד דפין, מפתחות ה' דפין. [החכם הנוצרי וואלף בעל רשימת ספרי ישראל השתמש כזה הספר בהקדמה לחלק א].

63) עבודת משא לר' יוסף איסקאפה, יש בו קונטרס בדיני גמין. שאלוניקי תר"ו.

64) עזרת נשים וקונטרס שמות הגמין על סדר א"ב לר' משה ק' הכיב ר"מ דעה"ק ירושלים, שמות אנשים מר"א' עד דף כ"ב ע"א ושמות הנשים מסוף דף כ"ב ע"א עד דף ל"ו ע"ב. קושט' תצ"א 4⁰. לפס"א תרי"ט 4⁰.

65) ערך לחם הוא ספר מהר"ק"ש להרב ר' יעקב קשטרו על ד' טורים. קושט' תע"ח 4⁰. [מובא כמה פעמים בס' שמות הגמין לר' משה ק' הכיב, ובערך פראג' אומר דנחית ריק"ש לענין שמות הגמין].

66) פאת ים לר' רפאל יצחק מאיו על מסכת ביצה ובסופו לקושי שמות עפ"י א"ב. שאלוניקי תקצ"ב. [מובא כמה פעמים בספר ננוי חיים לר' חיים פאלאני ז"ל].

67) פרחי צפון. לקטו ונאספו על ידי אליעזר ליפמאן הורוויץ ושמואל יוסף פין, מכתב על דבר שמות אנשים צד 181 עד צד 185 מאת מרדכי נאסוהאנוואך. ווילנא תר"א 8⁰.

68) צמח צדק, תשובות להרב החסיד ר' מענדל ז"ל מלובאוויץ. [מקום
וזמן הרפוס לא נודעו לי].

69) קב נקי על הלכות גטין, ח"ב, שמות אנשים ונשים עיירות ונהרות
ומעינות וכללים לפי מבטא שפת המדברת החוק הרפה ושנוייהן בשמותיהם מאת
ר' אברהם דוד ב"ר יהודה ליב לאוואוט מורה לעדתו בניקאלאייעב. ווארשא
תרכ"ח, ל"ה דפין עם שער הספר. בראש הספר ל"ב כללים מדף ב' עד דף י'
ע"ג ואחריהם שמות אנשים ונשים מבי"ש ומ"ג עם לקושים מהמחבר אחר כל
אות ואת ביאור קב נקי עד דף כ"ד ע"א.

70) הקונטרסים, מובאים בכ"י לר' יוסף קארן ז"ל על טור אבן העזר
סי' קכ"ט, והם פי' הגט לר' שמשון מקינן וסדר נתינת הגט לרשב"י הגדופים
יחד ברפוס ישן בקושט' בין שנת רע"ה ורע"ח, פי' הגט נמצא גם כן עם השמטת
והוספת כמה דברים בתשובות מהר"י מינין ומהר"ם פדובה סי' ק"ט ומקוצר בשלטי
הגבורים למרדכי גטין ובס' הנוכח האחרון גם כן תמצית סדר נתינת הגט. ועיין מה
שכתב בנידון דיון החכם הלברשטאם נ"י. במ"ע ישרון למהר"ק הוא הרב ר' יוסף
קאָבאק שנה ה' בלשון אשכנז.

71) קונטרס הגט לר' יצחק הכהן בעל שו"ת בתי בחונה [ח"א
אומיר תצ"ו וח"ב שאולניקי תקי"ד], מובא בסוף ספר תורת נזיר לר' אברהם
מוטל דף פ"ז ע"ג ובספר גנוי חיים לר' חיים פאלאנץ ז"ל דף כ"ב ע"ב ול"ד ע"ד
ובשאר דוכתי.

72) קונטרס הגטין לר' חיים אלנאוי בעל בני חיי על ד' טורים
[אורטה קיווא תע"ב], מובא בספר יד אהרן לר' אהרן אלפאנדארי דף ק"ה
ע"ב ובשאר מקומות.

73) קונטרס הגטין לר' יעקב ק' נעים אב"ד דאמיר, מובא בס'
יד אהרן לר' אהרן אלפאנדארי דף ק"י ע"ב ובשאר מקומות.

74) קונטרס הגטין להרב ר' שלמה הלוי ז"ל אב"ד [רב באמיר],
מובא בספר יד אהרן לר' אהרן אלפאנדארי [תלמיד של בנו ר' בנימין הלוי]
בשמות העיירות ובשמות האנשים.

75) קונטרס השמות לר' צבי הירש אויענשטאט בעל
פתחי תשובה על אבן העזר, והוא קצת הנהגות והוספות דינים מחודשים על סדר
שמות אנשים ונשים, נדפס בסוף ש"ע אה"ע עם פתחי תשובה מדף רצ"ג עד דף
ש"ד בלי מקום וזמן הרפוס [והוא יאָהאניסכערנ תרכ"ב] 80. ווילנא תרל"ד 80.

76) קונטרס לגטין לר' יעקב האג"ו בסוף שו"ת הלכות קטנות
להמחבר. ויניציאה תקס"ד. [עיין מספר 17—].

77) קונטרס לגטין לר' נתן מיוחס בשו"ת בני אברהם לר' אברהם
מיוחס. קושט' תקל"ג.

78) קונטרס שמות לר' יעקב די קאשטרו [מהריק"ש], מובא בספר שמות לר' משה ן' חביב ובספר יד אהרן לר' אהרן אלפאנדארי, ועיין לעיל מספר 65.

79) רות חיים להרב הגדול ר' חיים פאלאנ'י ז"ל חלק אה"ע, יש בו סדר שמות האנשים והנשים, ועיין לעיל הערה 3.

80) שיורי ברכה לר' חיים דוד יוסף אזולאי ז"ל [חיד"א], נכלל בו קונטרס שמות אנשים ונשים מרף ע"ז ע"א עד רף פ' ע"ב מרפוס שאלוניקי. ליוורנו תקנ"ה. שאלוניקי תקע"ד.

81) שלחן המערכת בסדר כתיבת שמות גיטי נשים מאת הרב ר' יצחק ב"ר ראובן נאטאוויין אבד"ק סימפערקאפאל. ווא-שא תרל"ו. ח"א שמות האנשים. [ספר יקר מאד].

82) שלחן ערוך מטור אבן העזר להרב הגדול ר' יוסף קארו סי' קכ"ה וקכ"ט, נדפס כמה פעמים.

83) שמות הגמין לר' אברהם מוטל, עיין ערך תורת נזיר.

84) שמות הגמין למהרימ"ט, וראיתו כ"י לברר כמה שמות משפס כתיבתו בנט, כך כתב הרב חיד"א בשם הגדולים מערכת ספרים, ובשוורי ברכה חלק אה"ע סי' קכ"ט ערך קלונימוס כתב בזה"ל: ואני הצעיר יש לי ספר השמות להרב מהרימ"ט כ"י וכתב השמות כמשפטן ואח"כ חוזר ומפרש כל שם בפני עצמו. [מובא בס' שמות לר' שמחה הכהן].

85) שמות הגמין לר' יעקב די קאשטרו, עיין ערך ערך לחס, ומספר 78.

86) שמות הגמין לר' יצחק בן דוד בעל שו"ת דברי אמת [קושט' תקי"ב], עיין שם הגדולים ערך דברי אמת ובשו"ת הנ"ל יש גם כן ג' קונטרסין לגמין קונט' א' ר' ו"א.

87) שמות הגמין לר' משה ן' חביב, עיין ערך עזרת נשים.

88) שמות היהודים להחכם הגדול ר' יוסף טוב ליפמן צונץ נ"י בלשון אשכנז. ברלין 1836 8⁰ קאן, ועוד שם 1876 בתוך קבוצי ספריו ח"ב 8⁰.

89) שמות היהודים לפי תולדות הומן ועפ"י ההלכה מאת הרב הנ"ל במ"ע בן חנניה שנת 1865 צד 807 עד 815 בלשון אשכנז.

90) שם טוב, שמות אנשים ונשים בלשון הגר ועבר מאת הרב אלבערט שטערן אב"ד בפעסט חדש. גראסקאנישא 1864. 16⁰.

91) שמות עיריות בגמין לר' שמואל רבי חיים ישעיה' ס אב"ד דפסר"מ, בספר ברכת המים מרף מ"ז ע"א עד רף ע"ג.

- (92) שמן המשחה לר' שמואל בן ר' משה חיים, מסופר בו סך שלש מאות וש"ז גמין שניתנו בפני המחבר. קושט' ת"ר.
- (93) תורת נזיר לר' אברהם מוטל, בסוף הספר יש קונטרס שמות הגמין מובא כמה פעמים בס' יד אהרן לר' אהרן אלפאנדארי ובס' גנוי חיים להרב ר' חיים פאלאני' ד"ל. שאלוניקי תקפ"א.
- (94) תשובה מאהבה להרב ר' אלעזר פלעקלס ח"א סי' נ"ב. פראג תקס"ט.
- (95) תשובות ר' יוסף קולון [מהר"ק] שורש קי"ו⁶) וניזויה רע"ט בדפוס בומברנו מאנוירשה. קרימונה שי"ז. זאלקווא תקנ"ח ולבוב.
- (96) תשובות שאגת אריה וקול שחל, עיין ערך דין השמות.

⁶ תשובת רבינו תם מספר הישר שלו אשר הדפסתי בקונטרס המפרש שלי צד 14 אות ה' נמצא כאן בלשון יותר מתוקן, די"מ שמכת ישראל הוא מגרש תחת הנוסחא המשובשת שמכס ישראל הוא מגרשי, ועיין עוד שם על לשון ל"טין.

מערכת המחברים.

ר' אברהם אשכנזי ערך 21	ר' אלעזר ליפמאן הורוויץ " 67
" אברהם דוד בר "	" אלעזר פלעקלס ערך 94
יהודה ליב לאוואט ערך 69	" אפרים ולמן מרגליות " 29 28 39
" אברהם הלוי " 30	59 56
" אברהם מוטל ערך 73 40 93 83	" אריה יהודה ליב " 12
" אברהם מענדל מאהר " 18	" אריה ליב צינץ " 6
" אברהם פרץ " 42	ר' דוד הלוי ערך 27
" אברהם קוריאט " 19	" דוב בער מ"צ בקראלעוויץ ערך 29
" אברהם שרענצלס " 59	ר' וואָלף הנוצרי ערך 62
" אהרן אלפאנדארי " 21 31 48 60	ר' חיים אברהם אישטרושא " 33
77 74 71 61	" חיים אלגאוי " 71
" אהרן בן וואָלף מהאל"י ערך 1	" חיים בנבנשת " 57 51
" אהרן ן' חיים ערך 53	" חיים הלברשטאם " 70 11
" אלבערשט שטערן " 89 90	" חיים יוסף דוד אוולא " 80
" אליהו אלפאנדארי " 52	" חיים מדעי " 42
" אליעזר אשכנזי " 39	" חיים פאלאני' ערך 10 24 43 44 50
" אליעזר די מולירו " 48	92 79 73 58 57 51

36	15	14	ערך	ר' משה איסרלם	49	ערך	ר' י' דאנון		
20	8	"	"	" משה בולה	70	56	" יהודה מינץ		
	45	"	"	" משה בנבנשת	60	"	" יהושע בנבנשת		
87	65	64	9	ערך	89	88	" יום טוב ליפמאן צונץ		
25	ערך	"	"	" משה ב'ר יצחק יהודה	7	"	" יונה נבון		
13	"	"	"	" משה בן מימון	63	"	" יוסף איסקאפה		
16	"	"	"	" משה פאררו	84	"	" יוסף מטראני		
77	"	"	"	ר' נתן מיוחס	82	70	3	ערך	" יוסף קארו
75	"	"	"	ר' צבי הירש אייזענשטאט	95	"	"	" יוסף קולון	
58	"	"	"	ר' רפאל אשכנזי	43	"	"	" יוסף רפאל חזן	
66	"	"	"	רפאל יצחק מאי	26	"	"	" יעקב בן הראש	
41	"	"	"	רפאל מיוחס	50	"	"	" יעקב הלוי	
28	"	"	"	ר' שאול הלוי נאטאנוואך	76	53	17	"	" יעקב חאניז
61	"	"	"	" ש' ויטל	55	"	"	"	" יעקב מרגליות
46	"	"	"	" ש' טריביש	73	"	"	"	" יעקב ז' נעים
38	"	"	"	" שלמה בולה	85	78	65	"	" יעקב קאשטרו
35	"	"	"	" שלמה האם	2	"	"	"	" יצחק ב'ר אליהו ז' שאנג'י
74	"	"	"	" שלמה הלוי	86	"	"	"	" יצחק בן דוד
47	"	"	"	" שלמה הכים	81	"	"	"	" יצחק ב'ר ראובן נאטאוויץ
59	"	"	"	" שלמוצא	71	"	"	"	" יצחק הכהן
32	"	"	"	" שלמה לוריא	42	"	"	"	" יצחק הלוי
29	23	"	"	" שלמה קלוגר	44	"	"	"	" ישראל לחמי
54	"	"	"	" שמואל ב'ר דוד הלוי	59	"	"	"	ר' מאיר חרף
92	"	"	"	" שמואל ב'ר משה חיים	5	"	"	"	" מיכל ר' יחפום
4	"	"	"	" שמואל ב'ר פייבש	68	29	"	"	" מענדל מלובאוויץ
67	"	"	"	" שמואל יוסף פין	70	"	"	"	" מ' פדובה
91	"	"	"	" שמואל ר' חיים ישעיה'ס	70	"	"	"	" מרדכי
62	29	22	"	" שמחה הכהן	37	"	"	"	" מרדכי יפה
59	"	"	"	" שעפטל	67	"	"	"	" מרדכי נאטאנוואך

לקוטי שמות.

I.

אבו. המנהג בין הערביים כיון דזכה אדם להיות לו בן קורין לאב ע"ש
הבן, דרך משל איש דשמו אברהם ונולד לו בן וקרא שמו יצחק קורין לאב אבו
יצחק כלומר אביו של יצחק ורגילים בשם זה הרבה עד שכמעט נשתקע שם
האב לפי רוב השנים ואין מכירין אותו אלא בשם אבו יצחק כמו שמצינו בנמרא
אבוה דשמואל. (ס' עזרת נשים, קונטרס שמות הגשין לר"מ י' חביב ערך אבו סעד).
אבי נסים. כן כתבו בתמוז תר"ג בשם אשה ריקא בת אבי נסים,
ולא כתבו טעם לשם המשוגה הלזה שנקרא ע"ש בנו, והא ודאי טעמא שאבי
המתגרשת לא היה יודע להתום ולא היה יודע ספר ואינו עולה לס"ת פעם ביובל
דין גרמא לא ידעו שמו וכתבו לו הניכה זו. (ס' הוראה רב"ד לר' משה פאדרו
ערך אבי נסים, ועיין תשובות הרשב"א סי' תקמ"ח על דברת נביא אוילא
שכתב שם; אברהם הסופר אבי האי"ש ההיא רבי נסים).

אנ"י מאנ"ו. זה האי"ש שהיה נקרא אנ"י מאנ"ו היה נקרא בפי הכל בזה
הכנוי והיה קורין לו כן אנ"י מפני שכבר בבחירתו בא פעה"ק לזי"ארה וכך קורין
אנ"י למי שעולה לזי"ארה ומאנ"ו בלשון לעז זכר שהי"ל כה וגבורה כזכר. (ס'
הוראה רבית דין לר' משה פאדרו ערך אנ"י מאנ"ו).

אכ"יירי. זה השם קורין לילדה בלשון יוני שהוא שם אשה ע"ש שהיא
יולדת בעת אשמורת הבוקר. (היים ושלוס ח"ב דף ק"ב ע"ב).

אלטר. הוראתו זקן בלשון אשכנז והוא שם גענועים וקורין כן לסגולה
שיחיה ויאריך ימים. (שלחן המערכת).

אני. לפעמים מוסיפים א"נ כמו שתראה כמה פעמים בתשובות הר"ן ומהם
ס' ל"ג וס' ל"א שכתב אנשלמה אנוסף אנכונטי וניכר שאותיות א"נ הם
תוספות וכן בתשובות הריב"ש פעמים רבות ובס' רכ"א מתברר שכתב לחכם
שלמה אנשלמה וכן בס' הס' שכתב אנכונפיל ואח"כ בונפיל וכיוצא בזה בשאר
תשובות וכן מתברר בתשובות הר"ן דאזיה שם חזר והזכירו בלא אותיות א"נ
והרב המגיד היה שמו רבינו וידאל די טולוסה והריב"ש ס' שפ"ה הזכירו הרב
אנידאל. (שיורי ברכה לחיד"א אה"ע ס' קנ"ט ערך שלמיאש, ועיין ספרו של
החכם ריט"ל צונץ נ"י צור נעשיכמע צד 461).

אננ'ילו. שמעתי שבאיטאליא מי ששמו מלאכי אננ'ילו. (חיים ושלום דף ק"ב ע"ג. והחכם ר' אברהם ברלינער מספר שמצא באיטאליא ישראל אחד ששמו היה מיכאל מלאכי בלשון הקודש ובלשון איצו נקרא Michel Angelo כמו שנקרא האומן המופלא והמפורסם אשר עשה נפש [Statua] מרע"ה ברומה רבתי)

אננ'ילינו. הלועזים לבן הכבוד קורין אותו אננ'ילינו מחמת קדושתו שקדושתו מרחם. (חיים ושלום דף ק"ב ע"ב)
אשקר. שם זכר בערבי ופירושו ארמוני. (ס' שמות ועזרת נשים).

בכור. ראיתי בא"י ומצרים אנשים רבים דקרו להו בכור. (עזרת נשים) ברודער. דרך לקרוא תבן אחר מיתת אביו ברודער. (רש"ל בס' ים של שלמה, ועיין שלהן המערכת).

נאלאנמו. מתחלה היו קורין לאביו של הרב כמהר"ם נאלאנטי הזקן בעיר רומא מרדכי אננ'יל שכך היה כנוי משפחתו ולהיות שהיה יפה תואר ובעל מדות הגנות וכינו לו השרים נאלאנטיאמו [galant'uomo] ונשתקע שם אננ'יל ונשאר להם כנוי נאלאנטי. (יד אהרן ח"ב מחלק אה"ע לר' אהרן אלפאנדארי, שמות האנשים ערך ביוז, ועיין שה"ג לחיד"א ערך מהר"ם נאלאנטי, ובימינו קורין למלך איטאליא ר' נאלאנטיאמו או מלך נאלאנטי).

ג'אקיר. יש בעירנו אומיר בני אדם דקורין אותו ג'אקיר שהוא שער ראשו וזקנו נוון אדום כזהב ומחמת זה נשאר הכינוי ג'אקיר. (חיים ושלום דף ק"ג ע"ג).

ג'ליבי. שם זה שכיח בין הספרדים השוכנים בעיר קושטא וכל פרודא והוא שם כינוי בעלמא לבני העשירים. (עזרת נשים). [אמר אהרן: בתוך ההרונים והאומללים בקאסאנליק ע"י הבולגארין והקוואקין האכזורים מצאתי כמה פעמים שם ג'ליבי ונכתב ג"כ צלבי].

דישלאן. כינוי שמכנים לאדם ששיניו יוצאות לחוץ. (חיים ושלום ח"ב דף ק"ג ע"ד).

חדינה. שם חדש מורכב מן חנה ומן דינה שהיה אחד ששם אמו חנה וגולדה לו בת והיה מוכרח לקרותה דינה והרכיב שניהם ועשאם חדינה. (שמן המשחה ס"י קמ"ג ובס"י שלפניו נרשמים שמ"ג [ולא שט"ז כמו שנדפס בקונטרס המזכיר הוצאה א'] סדרי נטין משנת התקע"ב עד שנת התר"א).

חוקיה. פעם אחת סדרתי קרושין של בחור אחד מארץ איטאליא, בלשון ארצו שמו היה אורקלי ובלשה"ק נקרא חוקיה והטעם מפני שארקלי היה איש חזק וגבור עושה פלא בארץ יון ונעשה אח"כ לאליל.

יום טוב. דע מי ששמו יום טוב קרו ליה בלשון תונרמה ביי"רם [Beiram] ובלשון ערבי קרו ליה עיד. (שמות נטין לר' משה ך' חביב ערך יום טוב).

ישראל. היהודים היונים המדברים בלשון יון קורין שם ישראל ישמראל בהברת ס'ית בין ש'יין לר'יש. (עזרת נשים).

כאתון. הקרתי על זה השם ואמרו לי דבערי בוגדאד ובצרה כך קורין לנשי השרים והוא סימן לשררה כמו שקורין אצלנו בלשון לעז סיניורא ובלשון ערבי סת ובלשון תורקי כ'אנוס כך בלשונם בלשון ערבי דידהו קורין כ'אתון וזה מורגל אצלם. (ס' הוראה דבית דין לר' משה פארדו ערך כאתון). כידר. שם זה מצוי בין היהודים הערביים ומי ששמו אליה או אליהו קרו ליה בערבי כידר. (שמות גמין לר' משה י' חביב ערך כידר).

מוחה. שם זה לא הובא בפוסקים ד"ל אלא שם נוחה הובא בס"ש בנוין, ולדידי חזי לי דגם שם מוחה כמוהו שהרי הורגלו הערבים בלשון ערבי לקרות שם שמתה לקטנה לנענוע שאמוחה וזה רגיל בכל המדברים בלשון ערבי שקורין לשמחה סאמוחה ונמצא דשם זה מוחה הוי קיצור מהנענוע והורגל הרבה עד שמצינו באנשי המערב דכינוי שלהם בן מוחה כמו שידוע שיש בן מוחה וזה הכינוי ידוע ומורגל באנשי המערב. (ס' הוראה דבית דין לר' משה פארדו ערך מוחה, ושם זה נמצא בין הקראים, עיין לקוטי קדמוניות לדידי המונה רש"י ד"ל).

מורינה. שאלתי על מהות השם ואמרו דמי שנולד אחר שמת אביו או קרוב אחר קורין אותו בשעת המילה כשם המת וכשמתגדל הנער קרו ליה מורינה מפני ענמת נפש שלא להזכיר שם המת כל שעה, וכן לבת שמתה אמה כשיוולדה או שמת לה קרובה אחת קרו ליה בשעת העריסה בשם האשה המתה וכשמתגדלת הנערה קרו ליה מורינה מפני ענמת נפש שלא להזכיר שם האשה המתה כל שעה והוקבע להם שם זה של מורינה לבן ומורינה לבת עד שכמעט אינו ניכר וידוע אם עיקר שמו אברהם או יצחק לבן או שרה ורבקה לבת ואין מכירין רק שם מורינה ומורינה. (שמות הגמין לר' משה י' חביב ערך מורינה).

מירקאדו. מי שמתו בניו כשנולד לו בן אחר באות השכנות וקונים אותו כדי שיחיה ולכך קרו ליה מירקאדו כלומר קנוי. (שמות הגמין לר' משה י' חביב ערך מירקאדו).

מינמיש. כך קורין בלשון תורגמה למי ששמו מרדכי וכותבים בשיבולת השי"ן רפויה בכתב ובקריאה (חיים ושלום ח"ב דף קמ"ז ע"ב).

ממל. האשכנזים קוראים שם האמורא ר' אבא בר ממל המ"ם הב' בצירוי, אמנם אנתנו הספרדים קוראים ר' אבא בר ממל המ"ם הא' בשב"א ובמ"ם הב' בפת"ה. (שמות הגמין לר"מ י' חביב ערך ממל).

מרדא. בין היהודים נקרא מרדכי והגוים לבר קוראים לו מראד (שמן המשחה ס' קמ"ב שנת התק"ץ אות רנ"ד).

נצר. שם אדם ערבי ופי' עזרה כמו שקורין לאלעזר מנצור ולעזריה נצר אללה ומשפטו נצר לא בסמ"ך ולא בשי"ן (ס' שמות ועזרת נשים).

סמנדר. אפשר דומה שם זה לשורש עשב שקורין בלשוננו ניקונגוריא
ובלשון תורקי פאנגיאר ובלשון ערבי בדמשק קורין לו אישונגאר אבל כתיבת שם
זה בל"ע כותבין שונדר כי כן משפט כתיבה בל"ע האל"ף ויוד נופלים. (ס'
הוראה דבית דין לר' משה פאדרו ערך סמנדר).

עבד אללה. מי ששמו עובדיה קרו ליה עבד אללה ויש קורין עבד אל
רחים ויש קורין עבד אל קר. (שמות הנטין לר' משה י' חביב ערך אללה).

ערין. שם זה של ערין מצוי בן המסתערבים ופי' שם ערין ר"ל תמורה
והליפין ויסוד השם נתיסד על מי שהיה לו בן אומת ואח"כ נולד לו בן אחר
קורין אותו ערין כלומר זה הילד הוא תמורה והליפין של אחר . . . ערין
בצד"י הוא כמו דלית דנושה הרבה ופי' מחזיר וקאי להבי"ה דהוא מחזיר ומשיב
אבידה ולמי שהיה עשיר והעני וחזר והעשיר אומרים ה' חזר עליו או בלשון
ערבי אללה ערין עליה והע"ן של ערין היא נקראת מלעיל והצדי כדל"ת
דנושה הרבה. (עזרת נשים, ועיין שמות מירקאדו, קומפראדו, אלטר, ברודער).

פראג. דע דשם פראג הוא תרגום ישועה ומי ששמו ישועה קרו ליה
בערבי פראג. (שמות הנטין לרמב"ה ערך פראג).

קונפראדו. מי שמתו לו בניו כשנולד לו בן אחר באות השכנות וקונים
אותו כדי שיהיה ולכך קרו ליה קונפראדו כלומר קניו. (שמות הנטין לרמב"ה ערך
קונפראדו).

שאול. דע דמי ששמו שאול קרו ליה בלשון ערבי שחדי, ודע דיש
פעמים דבמקום שחדי קורין אישחדי ויש מקומות דבמקום שחדי כדל"ת כותבין
שחתי בת"ו במקום דל"ת, ויש כותבין בט"ת במקום דל"ת וזה תלוי במבטא
המקומות ובירוש' כותבין שחדי כדל"ת ובמצרים כותבין שחתי או שחטי.
(שמות הנטין לרמב"ה ערך שאול).

שבתולו. יש מקומות דמי שנולד בשבת מכנין וקורין שבתולו לזכר
ושבתולה לנקבה. (עזרת נשים לר' משה י' חביב).

* * *

הערה). אמר אהרן : בהערות להעתקה רומית של דה"ל למשה רע"ה מאת
החכם הנוצרי גילברטוס גולמין צד 227 מצאתי שם יחיאל בן Lää. מי הוא
זה ומה שמו כי תדע ? Lää הוא ראשי תיבות "ליאדוני יאבי", והחכם גולמין לא
הבין את זאת והדש שם Lää. אשר לא יקרא בישראל. ובמקום אחר קורא
אותו Mfartich והיא יחיאל בן לא"א יודיהה הנקרא מיכל מראסטשק (כלומר
ממדינת מאהרען) בעל ספר מנחה חדשה על פירי אבות.

II.

מקונטרס שמות הנטין להרב ר' אברהם מוטאל בסוף ספרו תורת נזיר
[שאלוניקי]. תקפ"א. ¹

שמות האנשים.

אלבוכיר ראיתי אנשים שהיה להם שם זה העצם וכנוי משפתתם אלבוכיר
בכ"ף, וכן ראיתי לרב א' חתום פ' אלבוכיר בכ"ף ואם שם העצם שלו אלבוכיר
כך יכתבו.

אנג'יל יש אנשים ששם העצם שלהם אנג'יל ויש משפחה שיש לכל א'
בהם שם העצם וכנוי משפתתם אנג'יל.

בונפוש כתוב בהריב"ש בהרבה מקומות בלא אלף אחר הנו"ן. והנה
קבלתי שבונפוש קורין למי ששמו אשר.

בונפיל בלשון קאטאלוניא, ר"ל בואין פ'יו"ו, ואם כתבו כבי' תיבות או
תיבה א' אין קפידא, ולא יכתבו בון פ'יל כזה בשתי תיבות.

בוננומו מי ששמו כך נר' שיכתבו בון אומו בשתי תיבות בנו"ן ארוכה
שפ"י אדם טוב בלע"ז בואין אומברי, ובלשון איטאליאנוס פוליא קאלבר'ה במה
שאנו אומרים בואין אומברי, אומרים הם בון אומו.

בינדיטו הנה האיטאליאנוש למי ששמו ברוך או מבורך קורין אותו
בינדיטו.

בול חסן הנה הרמב"ם בכתביו כתב שכול הוא כנוי וחסן הוא שם העצם
ואנו הכרנו פה משפחות שהיה לכל א' מהם שם העצם וכנוי משפתתם חסן.
בוננוואה שם זה כתוב בהריב"ש והוא שם יאודה שבלשון קטלוניא
קורין ליאודה בוננוואה, ושם בהריב"ש כתוב בוננודאש.

בונדיאה שם זה הובא בח"ג ממהרש"ך בסי' ע"ה מהח' השלם כמהר"ר
אברהם בונדיאה, ובונדיאה בלשון איטאליאנוש מי ששמו יו"ט קורין אותו בונדיאה.

בונמי כשהייתי נער קצן ראיתי אשכנזי שהיה נקרא בונמי. אח"כ ראיתי
במרדכי פ' השולח שכתוב שם בונמי שהאשכנזים קורין בונמי במקום בנימין.

דוראן כתוב הרבה פעמים בהריב"ש ובשאר ספרים גם שם כתוב אנדוראן,
והנה בשם אשה ראיתי שקורין אותה דוראנטי, ואם דוראנטי הוא נקבה דוראן

היה ראוי לכתוב דוראנה או דוראנת אלא שאפשר שדוראנה אינה נקבה ודוראן
יהיה זכר דוראנטי דוראנה.

¹ המניה הוא ר' חיים אל"י הלוי ומחבר ס' פרי העין על מס' ע"ז הוא ר' יצחק
אלבעלי ובעל אוצר הספרים לא ראה את הספר הזה.

הורודוס בס' בסוף.

וידאָל יש אנשים ששם העצם שלהם וידאָל ויש מי שקורין אותו וישאל.
ורם יש משפחה שיש לכל א' מהם שם העצם וכנוי משפחתם ורם הוא
ר"ת ו'יפק ר'צון מ'ה', או ו'לא ר'שעתי מ'אלהו.

חנוך הרשד"ם בתשו' א"ה סי' מ"ז כתב שחנוך אינו מענין גראסייא
בלע"ז או גראסייאנו, כי אם חינוך איסטרינאמיניטא בלע"ז. ונ"ל להביא עוד
ראיה מן הפסוק חנוך לנוך איסטרינאד.

חסן הנה הרמב"ם בכתביו נשאל איש שהיה נקרא בול חסן ואירע
שכתב הסופר בול בסוף חסן בראש שיטה אחרת, והשיב הרמב"ם גם כזה הוא כשר,
היות שכול הוא כנוי וחסן הוא שם העצם.

כליפא שם זה ראיתי שקורין היהודים בלשון ערבי וגם התוגרמים
קורין לשם זה וכותבין אותו בקף.

מוסא שם זה נהוג בין יאורים מערביים והוא כסמך ואלף בסוף.

מצליח הנה הכרתי ת"ח א' שהיה שמו מצליח והיה מן האיטלי' שהם
לועזים למצליח פרושפירו, ואביו ואמו וכל האיטלי' היו קורין אותו פרוספירא.
מעאלים ש' אבאן, הכרתי איש שהיה תושב מצרים ושם העצם שלו
היה שאבאן שר"ל שבתי הכנעיים מעאלים.

מזהיר שם זה היה לרב החסיד כמהר"ר מזהיר עראמה, וכן ברור אצלי
שהיה נקרא בשם זה.

מעין שושן הנה יש משפחה שיש לכל א' מהם שם העצם וכנוי
משפחתם מעין שושן או פ'ונטאנה רוזה, כמו שהכרנו זכריה מעין שושן שיהיה
כנויו מעין שושן או פ'ונטאנה רוזה דהוי שמעין שושן או פ'ונטאנה רוזה
הוא כנוי.

נביא הנה הכרנו איש שהיה שמו יוסף נביא.

פרושפירו ראינו איש שישמו כן והוא לעז של שם מצליח וכתבו בש"ן
ולא בסמ"ך ואם כתבו בסמ"ך אין עיכוב.

צרוך המור שמעתי שיש איש שישמו כן כו' וכתבו מר הסר וא"ו.

קאלומיטי הנה בקושטא יש אנשים שיש לו שם העצם והספרדים
קורין אותו אף נעים והגריגוש קורים אותו קאלמיטי.

רחמים ראיתי שיש אנשים ששם העצם שלהם רחמים.

רפואה הכרנו איש ששם שלו רפואה.

תשבי ראיתי לרב א' שהיה שמו ר' שבתי ונהג ומחמת חולי צוה
שיקראו שמו תשבי.

תם ראיתי בפסקי הרב כמהר"ר אליה מזרחי איש שהיה שמו תם.

שמות הנשים.

אלחאוואקא שמעתי שיש אשה ששמה כך.
איסקוג'ידא הכרנו פה אשה ששמה אישקוג'ידה.
אורנונה הוא כוכב ובלע"ז אישטריליזא דיאנה.
ארבונדישא הנה היאודים הגריגוש קורין זה לבנותם, וגם בנשי היונים
הגוים יש שם זה, ושמעתי שהגוים כותבין אותו בכף.
אלחאמשא הכרנו אשה שהיה שם העצם שלה אלחאמשא.
אזי בואה, אורה בואה הנה הספרדים למי ששמה אזי בואינה קורין
אותה אזי בואה ולמי ששמה אורה בואינה קורין אותה אורה בואה,
וגם יש שם שהוא בויבואה.
איסיר הכרנו אשה ששמה איסיר.
אלבוכירא ראיתי לרב א' שהיה נקרא פ' אלבוכיר ויהיה חותם בכ"ף
ולא בחי"ת.
אינכאשיאה ראיתי אשה ששמה כך.
אנג'ילא הכרנו אשה ששמה שהיו קורין אותה אנג'ילא.
אריינטי יש אשה ששמה כך.
אמאחדא הכרנו אשה ששם העצם שלה אמאחדא.
איקשאתי הנה שם זה נהוג בין הגריגוש.
אורולא שמעתי שבקושטא יש נשים מנשי הגריגוש ששמן אורולא.
אשה תמה ותמימה שמעתי שהיאודים הגריגוש קורין לבנותם שם זה.
אבראבנילא ראיתי אשה ששמה כך.
אשת חיל שמעתי שבקושטא יש נשים מנשי הגריגוש נקראות בשם זה.
אשת חן שמעתי שבהגריגוש יש נשים נקראות בשם זה.
אילת אהבים, אילת השחר שמעתי שבנשי הגריגוש יש שמות אלו.
בואה הנה הפורטוגוזיש לאשה ששמה בואינה קורין בואה.
באשמה הכרנו אשה ששם העצם שלה באשמה או אבשמה.
בוג'א הכרנו אשה ששם העצם שלה בוג'א.
ברוניטא הכרנו אשה משם זה.
בוננזא שם זה ראיתי שהיו קורין לכמה נשים.
בורגאנא ראיתי אשה ששמה כך.
ביין וינישמא הכרתי אשה שהיו קורין אותה ביין וינישמה.
גאוליא יש נשים שנקראות כך.
גבירדה שמענו שבקושטא קורין אשה בשם זה.
ג'ודימא הנה שם זה נהנים הספרדים והפורטוגוזיש לכתוב ולקרוא
ג'ודימא והלועזים אחרים קורין ג'ודיקא.

גוג' הכרנו אשה שהיו קורין אותה דונא גוג' ברפא' על הגמיל' אחרונת.
ג'ינמיל' ראיתי אשה ששמה כך. [פה חסר בס' תורת נזיר עד שוקמת].
שוקמת שמענו שיש אשה ששמה שוקמת.
שכתיא הנה שם זה נהגים לקרותו בקושטא.
שיטולא הנה בקושטא קורין שם אשה כן.
שושנת העמקים שמעתי שיש נשי היהודים היונים נקראות כן.
שאבייא הכרנו אשה שהיו קורין אותה שאויא ולא ידעתי אם שם העצם
שלה שאבייא שכשנולדה קראוה כך.
ששונה הכרנו אשה מכונית ששונה ע"ש הכנוי משפחת בית אביה ששון.
ששונה הכרנו אשה משם זה.
שימי ראיתי על כתיבת שם זה מחלוקת בין החכמים שא' מהם אמר
שיכתבו בסמ"ך וא' מהם אמר שיכתבו בשי"ן בלשון ערבי, ואמר שצריך לכתבו
בשי"ן כפי הבנת לשון הערב שהוא לשון אדנות שיני"ורה בלע"ז.
תשוקה שמעתי שיש אשה בקושטא ששמה כך ובלע"ז דואדה.

תוספות מכ"י.

העתקות מפי' מעשה בראשית או פי' על פרשת בראשית לבעל פירוש
ספר יצירה המיוחס להראב"ד.

[אמר אהרן ברשימת כ"י של החכם כרמולי מצאתי נרשם ספר מעשה
בראשית נומ' 176, ואמרת'י בנפשי אולי הוא לבעל פי' ספר יצירה
המיוחס להראב"ד המביא אותו בתוך פירושו. וכאשר דמית' כן הוא.
בצד נ"ה אומר שהממטרים אמרו הטבע בנימי אלהים.
בצד ע"ב וע"ג כותב כמו שמבואר בשימושא זוטא ובשימושא יקרא
שימושא רבא ושימוש המרכבות שימושא רבא דרבא. צד פ"ו אומר
שבעלי הטבע הכופרים בכריאה הוצרכו לברות דברים מלבם
שקרים רבים ולומר כי הוא זכר ונקבה בראם ריל' חומר
וצורה. בצד קכ"ג אומר עיין בפירוש המרכבה אשר פירשתי.]

I. ולפי שראיתי למפרשים עוד נהגם שפי' בו שהעדר הנמול הטוב הוא
העונש ולא זולת זה, ואם כן אין חילוק לזה המפרש בין חייבי לאוין לחייבי
כריתות ולחייבי מיתות בידי שמים ולחייבי ד' מיתות ב"ד סקילה שרפה הרג
וחנק אף פעמים המשל כגון שחילל אלה שבתות ופעל כל מיני עבירות וכל
ערוות שהן בחייבי מיתות והרג אלה בני אדם כפי דעתו זה הפושע די לו בהעדר
הנמול ואלו אדם עבר על לאוין ומת בהם בלא תשובה יעדר גם כן מנמול טוב
וחלילה לאל מרשע ושדי מעול השופט כל ישראל לא יעשה משפט ואחרי
שהנמול זה הוא העונש בזה העולם בלבד ושמו המצות למנהיגם ולרפואת הנזק

כי בסבת רפואת הנוף יתרפאו מדות הנפש והתכלית כמצות אצלם להתפלסוף ותכלית הפילוסופיא הוא להנאות בזה העולם אבל מה שהם אומרים כי בהשגתם השכלים ידבק שכלם באמתת השכל הפועל על דרך חכמי הטבע ולא יתכן זה כי ההשגה היא הצורה ואיך תתקיים צורה בלי חמר ר"ל נשוא בלי נושא. עד כאן הגיע כפירתו, ואתה בני שמע בקולי ואל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם, כי תכלית כל ההשגות הוא אחדות השי"ת והיותו לא עוף ולא כח כנוף וזו ההשגה אפילו תינזק בן שלש שנים הוא יודע זה בדתנו הקדושה בקבלה מפי הנביאים ולא על דרך כפיוה בה' ובתורתו, ר"ל ידיעת זה מצד הקדמות ולכן רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפוך דם לנאוף ולעבור על התורה כלה, וכבר יצאנו לדבר בדברים אחרים איך ראוי לזכרם בתורת ה' תמימה אך שם רשעים ירקב, ולא די לצרה הזאת אלא שכל צרותם וטעותם תולין בהרב הגדול הר"ם כמז"ל וחיו שרעת הרב נוטה לדעת אחת מאלו הדברים ויסכר פי דוברי שקר הדוברות על צדיק עתק כנאוה וכוז ואויביו עפר ילחכו.

II. ולפי שגלגלו מארצנו ונתערבנו בגוים ושכחנו לשוננו הקדוש אשר נמשך ממעין ומרוח הקדש אשר בו וידע השם רצונו לעבריו הנביאים ונתערבנו בגוי אשר לא נדע לשונם והוצרכנו לתרגם לשון קדש אל לשון סמא ונתערב מהעתיק אל העתיק ומדמיון לדמיון עד שם בכל נשכח אמתית מהות הלשון ולא ידענו עוצם המלה ומהותה איך תאמר בתרגום אל לשון אחר ולפיכך נפלו הישכוישים בפשטים עד שכל אחד מבני עמנו עשו יסוד ושרש לאמונת טעות אריסטו היוני וחבריו שם רשעים ירקב יש"ו, ובנו על דעותיו יסודות התורה ויסודות השם יתעלה וחידוש העולם פירשוהו על המין כל זה לקיים הקדמות ועשו מלות בדואות בפשטים כל אחד ואחד לישב הדת על מאמיני התורה בקדמון העולם וכן קרא ג"כ בעל אלהים ובעלמנו כדמותנו שיש מי שהבין שהוא ית' בעל הרט אנוש ר"ל בעל ידים ורגלים ורמ"ה אברים ושם"ה נידים כמותם וחשבו שכל מי שלא יאמין זה בעילת העילות הוא כופר בתורה וכופר בעילת העילות. אמנם צלם יאמר על הגשם כמו וצלם אפיהו אשתנו וכן ה' בעיר צלמם תבוה כי הביון רבוק ברבר גופני ודמיוני שכאדם להיות משותף עם הצורה המדברת ומכחין בסדר הנימוסין והמנהגים ויצאה מדרך המנהג ושנהיו (?) הוא ביון ואלו לכהמה שאין לה הבחנה כמנהג או בהסכמה לא ישיגה ביון וכן השכל הפשוט מכל חומר והוא כללי לא ישיגנו השגת ביון כל עיקר ולפיכך נקראו הצלמים צלמים על שם דמיון של צורת האדם אע"פ שאין ענין שכל נבדלת בזה הצלם ובוה הכסף ובוה המתכות או הדומם או הצומח או החי כלל ואינו רק דמיון, וכן צלמי טחוריקם דמיון של הטחורים ואין כאן זולת זה למי שאינו רוצה להטעות עצמו ולהיות אדם פנימי וחיצון מסודר בדמיון העולם כלו ומנהיגו בשכל נבדל אמר בעלמנו לרמוז דמיון למנהיג בהשגחה הפרטית ואמר כדמותנו לדמיון תכנות

העולמות וכליהם ופרטיהם אשר נתדמו בו באמת ולפיכך נקרא אדם עולם קטן כי מתוך שכלו הוא ממעל לכסא ומתוך גשמו ממטה לכסא והוא נושאו ומטהו לימין ולשמאל לפניו ולאחור הר"ם במז"ל בהפך מזה ואמר בצלמנו בשכל כי יש קצת דמיון משכל לשכל ואמר כדמותנו דמיון בענין ולא בשכל ודחק עצמו לפי ש בצלם ודמות מה שפירש בו להיותו ירא מעילת העילות אולי יתחייב לו דמיון מצלמנו כדמותנו והלילה ה"ו שיעלה זה על דעת בן ישראל ואין זו כוונתו ה"ו ודע כי כל המאמין גשמיות או ענין מעניני הגשמות בעילת העילות הוא כופר במנהוג הכל ובתורה ובשמו יתעלה ובנביאים וסוד התורה היא המתארת ולא זולתה והבן זה ודום לו.

העתקות מפי ר' שלמה פראנקו ומפי ר' עזרא גטיניז על פי
הראב"ע על התורה [הפירושים האלה נמצאים בתוך כ"י שלי]

I. אמר שלמה פראנקו¹, לפי שהניע אלי כתבך הנעים כשהיית מפיס ממני שאשלח לך באור כוונת ר' אברהם במקומות ידועים בפירושו לתורה, ואעפ"י שנראה שאין ראוי לכתוב באור לאותם המקומות לפרש, שמפני שסברתו זרה אצל ההמון. דבר הוא ברמזים ובלשונות עמוקים, ואין ראוי להיות נאמן רוח מכסה דבר ועם היות דבריו קשים וזרים אפילו שלא ידבר בענינים עמוקים וסובלים פירושים שונים, וכל אחד ואחד מהחכמים המעיינים בו אומרים בהם לרמוז אל שום ענין והם אומרים עליו שרומז אל כך וכך וחספאו עליו דברים אשר לא כן, ועם היות המכבא לאותם המקומות אם לא יסכימו דעות המעיינים עמו אומרים עליו שלא ידע כוונתו ואפשר שהיה במקום שיחשבו אותו ככופר לפי דעתם. ואם מצאו בו שום חרוש אומרים אותו בשמם כדי שלא יחזיקו טובה לאומרו, וכ"ש בזמננו זה שרוב מהמעיינים באלו הענינים אין להם עיקר בשום חכמה ועושים כל יכולתם להראות להמון שהם חכמים, ושאי"א שיהיה שום אדם יודע בשום חכמה מרוב קנאתם ותהובלתם. ואני מפני שראיתי חכמתך וסברתך ושאתה ראוי לדבר עמך בהם עשיתי שאלתך ולא הששתי לשום דבר ממה שאמיתי, כי אבאר אותם הדברים שאמר הוא ברמזים, אינני נאמן רוח, כי הוא עצמו אמר רובם במקומות אחרים וכך דרכו בהריבה מקומות. ואפילו שיהיה שום דבר ממה שאמר ברמז שלא אמרו אח"כ בפירוש בשום מקום אין ראוי להסתירו ולהיות נאמן בסודו, כי הוא אמר בהקדמה שלא נשא פנים בתורה, ונ"כ אפילו שיהיה בו סברה כבאור בשום מקום ממה שאמרו ברמז ולא אמר אותו אח"כ בפירוש שנראה ממנו למעיינים בו לפי דעתם שהוא כפירה אין ראוי לתלותו על המכבא, כי מי שעושה שום באור מכבא הדבר כמו שסובר שהיה כוונת אומרו, ואעפ"י

(1) המחבר כתב הדברים האלה להחכם ר' עזרא גטיניז בעל ספר "סוד ה' לידאית".

שלא יהיה בן סברת המבאר ושלא יאמין אותה, וכך עשיתי אני בהרכבה מקומות ואתחיל לבאר אותן השאלות אחת אחת על סדר כפי דעתי וכפי שנראה ממורי החכמה אשר שם עיקר לפרש אלו הענינים.

II. אמר עזרא ב"ר שלמה, והאומר כי פירוש נביאים ראשונים מהא"ע אינו נמצא אצלנו כאשר כתב פראנקו ולא מצאתי אדם יאמר שראהו מעולם, ולזה כל הפירושים שיאמרו בזה הענין לדעת הא"ע הם כדמות נבואה, עם כל זה כתבתם כלם למען יבא- לו כל מעיין בם אשר יושב בעיניו. ושמעתי לזה החכם דון יוסף ווקאר כי אותו העת לקות השמש היה, והיו סבורין כל ישראל שיהיה הערב שמש, וקצת אנשים מישראל היו יודעים הסוד, ולזה אמר הכתוב ויאמר לעיני ישראל, ולא אמר לעיני כל ישראל, ואל זה רמו החכם באמרו: וסודו ידוע בעמק אילון נכה לשמש, וידוע כי כשהשמש או הלבנה לוקין הן נכחיים, כי כל אחד מהם בהיותם נכחיים כל אחד להברו, אם ב"ה לשמש או באמצע החדש ללבנה, כל אחד מהם מונע אור הברו, והיה נראה לישראל שלא אין השמש לבא אחר שסר הלקתי כאלו היה יום תמים. גם נ"ה השמש, ר"ל שדום מהראותו כאשר היה בחצי השמים. ולזה הפ' יותר מתיישב פסוק ולא אין לבא מפ' פרנקו, כי זה הפסוק החוק לפירושו. ופ' אחר שמעתי מפ' החכם מורי ר' יוסף בן ביבוש נ"ע, כי אמרו שמש בנבעון דם היה באמצע החדש, כי אותו העת הורה והשמש נכחיים, וכל כך היה מאיר להם הורה שיהיה נראה להם שהשמש עמד ולא נכנס תחת האופק, ואמר ולא אין לבא כיום תמים, לפי דעתם אמרו ולא שחיה הדבר בפועל כך, עכ"ל.

III. ספר סוד ה' ליראיו, פ' סודות של ראב"ע.

אמר עזרא בכ"ר שלמה בן גטניו המכונה אסטרוק שלמה. ימים רבים נרתעתי לאחורי ומשכתי אחר ימיני מלחבר זה הספר שקראתי שמו „סוד ה' ליראיו“ לגי סבות הקודמות בהם שלא להחשיא כונת החכם מאור התורה ראב"ע ז"ל, לגלות מה שכסה החכם, כי אם היה דבר ראוי לגלותו, לא הניח אלי הדבר שאנלהו, כי הוא ידע יותר לגלותו במליצה צחה ממני שאנלהו אני, ואין ראוי לומר כי אם להרחבת הלשון, כי לשון יותר איננו נופל כי אם לדברים הנכנסים תחת גדר סוג אחד, כ"ש תחת גדר אחר. השנית אני מנעתי עד הנה לחבר זה הספר באשר יראתי פן יבא זה הספר לידי אנשים שאינם ראויים ומהוננים ויוציאו לעז על החכם ועלי כאשר לא יבנו דברי כמה שפירשתי לדעת החכם וידינו אותו ואותי לכף הובה, ומה הפחד לא רציתי לערב אותו עם פירוש הפשטים שפירשתי לדעת החכם שקראתי שמו ספר הזכרונות כאשר כתבתי בהקדמת אותו הספר. והשלישית השקולה כנגד כלן כאשר אני מכיר ערכי וערך זולתי, שאין ראוי לדבר בדברים אלו כ"ש לכותבם בספר, אך הביאני גדר החכם וליכנס

לפנים ממחיצתו הפצר אהבי אשר חשבו עלי שאדע לבאר להם דברים עמוקים אלו וכבודם במקומם מונה, כי מחשבתם טעות הוא בעיני, כי אני ריק בער וחסר לב לידע תעלומות חכמה וכ"ש לדעת כוונת החכם כמו שדבר בדברים אלו, ואיני רואה מי שיוכל לרדת לסוף דעתו כי אם שהננו השפע האלהי, ומה גם מי שהוא חסר תבונות כמוני היום שיש לי להחריש בדברים נפלאים אלו משום אויל מחריש חכם יחשב. אמנם באשר אהבי הם גדולים בארץ, ואין מסרבין לגדול, באלהי חסדי בטחתי ולא אבוש לגלות להם מה ששמעתי מרבותי בדברי סודות החכם, ואבחר להם מכל הפירושים היותר נאות אל כונת החכם ומקובל אל הדעת לפי דעתי. גם העירוני לכבי אל חבור זה הספר אשר קנאתי אל כבוד החכם, כי ראיתי קצת מאנשי זמני מתפארים בדברי החכם שירדו לסוף דעתו ומפיהים מה שלא עלה על לבו מעולם.

ואני משביע לבל מי שיבוא זה הספר בידו שלא ימסרהו אלא ליחודי סגולה, לשרירים אשר ה' קורא. ולזה קראתי סוד ה' ליראיו, באשר לא חברתי אלא לאיש אשר מורגל בפירוש החכם א"ע, כי אז לא יהיו זרים בעיניו דעותיו. ואלהים יעזר לי וענה בצרתי להצילני מדוברי לשון הרע ויקום בי קרא דכתיב הצילה נפשו משפת שקר מלשון רמיה, כי רחמנא לבא בעי, שלא חברתי זה הספר להתפאר עלי כי אם להועיל לאהבי כפי מחשבתם ולהיות אלי למשמרת לעת וקנתי שהשכחה מצויה בטבע ובמקרה מרוב תלאות הזמן. והנה אבאר קצת הסודות מלה במלה, וקצתם לא אבאר מהם כי אם הכונה לבד. באשר הם תלויים בחכמה אדחת כמו חכמת המספר וחכמת התכונה, כי החכם היה בקי בכל החכמות, ואנחנו אין אנו בקי אין בחכמה אחת, לכן לא אוכל לבאר מהם כי אם כונתו לבד והואל יזכני לגמור חבורי ולעשות חבורים אחרים שדעתי להבר ויקום בי קרא דכתיב נתן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה.

והנה השלמתי הבאור פה אנ"ימונט אני עדיא ב"ר שלמה ז"ל בן נאטניו המכונה אסטרוק שלמה ביום ג' פ"שת השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך ישראל. ב"ה ימים לילה אלול שנת ה'ק"ל ב' לפרט. ויקום בי קרא דכתיב נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי.

ברוך רחמנא דסייען.

B

742.

2